

দুই ছোরাণীজনী ।

১৪২৭

- প্রভাত গোস্বামী ।

প্রকাশ ভবন,
প্রমোদনী ।

দুই ছোৱালীজনী
 আৰু
 আন আন সাধুকথা

—প্রভাত গোস্বামী।

গুৱাহাটী চাৰু কিতাপিকেন
 গুৱাহাটী, অসম

প্রকাশ ভৱন
 —গুৱাহাটী—

প্রকাশক

শ্রীবিপিন শর্মা

প্রকাশ ভৱন

গুৱাহাটী,

টি.বিউন—পোঃ।

* * *

প্রথম সংস্কৰণ

অক্টোবৰ' ৪৯

সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

বেচ— বাৰ অনা।

প্রকাশকৰ নিবেদন

আগ্রহ আৰু আৱশ্যকতালৈ লক্ষ্য কৰি
শিশু পঢ়ুৱৈ সকললৈ “ছফ্ট ছোৱালী
জনী” আগবঢ়োৱা হ'ল। আশাকৰে
ই অলপ পৰিমাণে হলেও আমাৰ শিশু
সাহিত্যৰ অভাৱ পূৰণ কৰিব। ইতি—

শ্রীবিপিন শর্মা

প্রকাশ ভৱন; গুৱাহাটী

গুৱাহাটী ভৱানী প্রেছত,

শ্রীশচীন্দ্র চন্দ্র চৌধুৰীৰ দ্বাৰা

ছপা কৰা হ'ল।

নিজা কথা

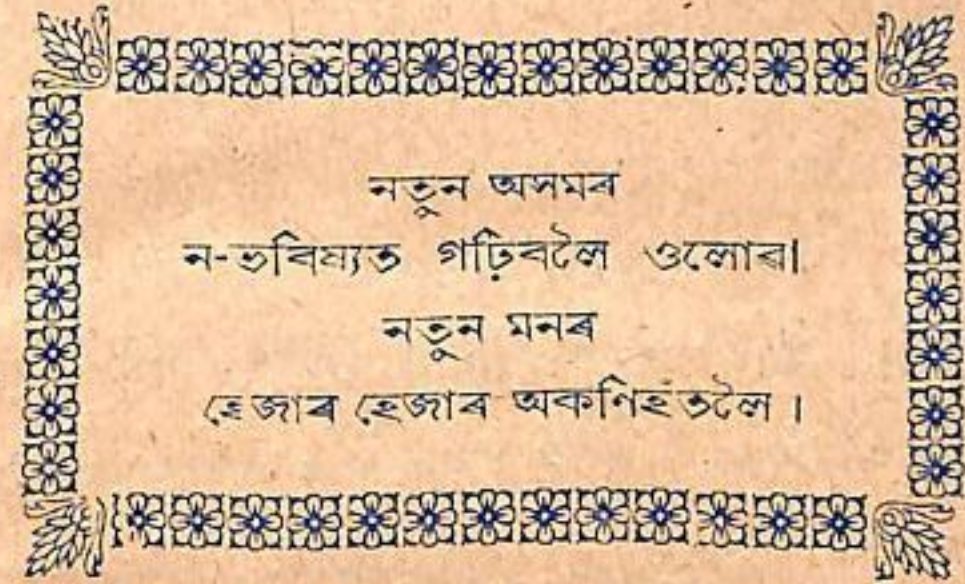
শিশু সাহিত্য পৰ্যাপ্ত পৰিমাণে নথকাতো পঢ়ুৱৈ সমাজ
গঠন হোৱাত এটা ডাঙৰ হেঙাৰ। আমাৰ সাহিত্য ঠন ধৰি
উঠিব নোৱাৰাৰ ইয়ো এটা কাৰণ। এদিনাখন ডাঃ বিৰিকি
কুমাৰ বৰুৱা দেৱৰ ওচৰলৈ যাওঁতে কথাপ্ৰসঙ্গত তেখেতে অইন
ভাষাৰ পৰা অনুবাদ কৰি হলেও শিশু সাহিত্যৰ সংখ্যা বঢ়াব
লাগে বুলি মত প্ৰকাশ কৰে। দৰাচলতে শ্ৰদ্ধেয় বৰুৱা দেৱৰ
উদগণিয়েইহে এই কিতাপ খনি সঙ্কলন কৰিবলৈ মোক
প্ৰেৰণা দিছে। অধ্যাপক শ্ৰীযুত প্ৰফুল্লদত্ত গোস্বামী এম, এ,
দেৱেও “নবৰেজিয়ান টেলচ” নামৰ পুথি এখনি দি মোক নানা
প্ৰকাৰে উৎসাহ দিছে। এই ছয়ো গৰাকী অধ্যাপকলৈ মোৰ
আন্তৰিক শ্ৰদ্ধা জনাইছো। ইয়াৰ বাহিৰেও ওচৰৰ আৰু
নিলগৰ কেইবা গৰাকীও বন্ধু-বান্ধবীয়ে কিতাপ খনি সম্পৰ্কে
বুজ বাতৰি লৈ আৱশ্যকতাৰ কথা সোৱঁবাই দি থকা বাবে এই-
খিনিতে তেওঁলোকৰো শলাগ ললোঁ। বন্ধু চন্দ্ৰ মজুমদাৰে
কিতাপ খনিৰ প্ৰেছ কপি কৰি দিয়া বাবে মোৰ ধন্যবাদৰ পাত্ৰ।

অৱশেষত প্ৰকাশক শ্ৰীবিপিন শৰ্মাই কিতাপ খনি প্ৰকাশৰ
দায়িত্ব গ্ৰহণ নকৰা হলে নিশ্চয় ই বাকচতে লয় পালেহেঁতেন।
নতুন প্ৰাচেষ্টাক সমাদৰ কৰা বাবে তেওঁকো মোৰ শলাগ
জনালোঁ। সমালোচনাৰ ভাৱ পাঠক সমাজৰ হাতত।

ইতি—

চেনিকুঠী,
গুৱাহাটী

{ প্ৰভাত গোস্বামী

দুই ছোৱালীজনী

প্ৰথম ভাগ — নবৰেব সাধু

[এফ্-এ টেপ্‌চেল সম্পাদিত “নবৰেজিয়ান ফেয়াৰী টেল্‌চ” অৰ পৰা কৰা
ছাঁ অনুবাদ]

সাধুৰ নাম..... পৃষ্ঠা

১। দুই ছোৱালীজনী	২
২। শিয়ালৰ নেজৰ আগ ব'গা কিয় ?	১৬
৩। হাবিব ঘৰ	২১

দ্বিতীয় ভাগ — আমাৰ দেশৰ সাধু

[মুন্স্ বাজ আনন্দ্ অৰ ‘ইণ্ডিয়ান ফেয়াৰী টেল্‌চ’ আৰু কবিৰাজ চক্ৰৱৰ্তী ৰচিত
শকুন্তলা কাব্যৰ পৰা গৃহীত]

৪। “মই তোমাক লোণৰ নিচিনা ভাল পাওঁ”	২৭
৫। চন্দ্ৰকেতু আৰু কামকলা	৩৬

.....“এসময়ত বুঢ়ীমাকে কৈছিল শালিকী বা শিয়াল বান্দৰৰ
সাধু, আজি কালি কেইজনী মাকে এই বিলাক জানে বা কয়
ভাবিব লগীয়া।

জন সাহিত্যৰ পৰিসৰ টুটি অহাত পুৰণি গীত পদ মালিতাই
আজি কালি কিতাপ-পত্ৰহে ঠাই লৈছেহি।

* * * * *

.....“বুৰঞ্জী আৰু ভূগোলেও যদি কোনো এক জাতিৰ মনৰ
পৰিচয় দিবলৈ অসমৰ্থ হয়, তেনেহলে সেই পৰিচয় দিব পাৰে
সেই জাতিৰ মাজত প্ৰচলিত গীত-পদ-সাধুৱেহে।”—অ. জ. সা.

দুই ছোৱালীজনী ।

এ সময়ত নবৰেব ঠিক মাজৰ গাঁও এখনত এজনী তিবোতা আছিল। তাইৰ ফ্ৰেজা নামেৰে এজনী দেখিবলৈ বৰ ধুনীয়া ছোৱালী আছিল। ফ্ৰেজাৰ মুখৰ মৰম লগা হাঁহি দেখি আটাইয়ে তাইক বৰ মৰম কৰিছিল।

এদিনাখন ফ্ৰেজাই সিহঁতৰ ঘৰৰ পদূলিৰ মুখত লগৰীয়া বিলাকৰ সৈতে খেলি আছিল। এনেতে সেই ফালেদি এগৰাকী ধনী মহিলা গাড়ী এখনত উঠি যায়। তেওঁৰ নিজৰ লৰা ছোৱালী নাছিল। ফ্ৰেজাক দেখি মনে মনে ভাবিলে,—“আইঐ দেহি, মই যদি এই ছোৱালী জনী পালোহেঁতেন।”

মহিলা গৰাকীয়ে তৎক্ষণাত ফ্ৰেজাৰ মাকক মাতি পঠিয়ালে। মাক আহি পোৱাত তেওঁ সুধিলে,—“মই তোমাৰ ছোৱালী জনী নিব খোজোঁ, দিবানে? মোৰ ঘৰত তাইক অলপো কষ্ট নিদিওঁ, খুব মৰমকৈ ৰাখিম।”

বেচেৰী ফ্ৰেজাৰ মাক বৰ দুখীয়া আছিল। তাই নিজৰ বাবেই ভাতমুঠি মোকোলাবলৈ টান পাইছিল। যদিও নিজৰ জীয়েক জনক আনক দিয়া কথাটো ভাবি তাইৰ গা শিয়ৰি উঠিল তথাপি সিহঁতৰ দুখীয়া অৱস্থাৰ কথা ভাবি তাই সন্মত হ'ল। মহিলা গৰাকীয়ে ফ্ৰেজাক লৈ গুচি গ'ল।

ফ্ৰেজাৰ বয়স নিচেই কম; গতিকে তাইৰ বেচি দিনলৈ মাকৰ কথা মনত নাথাকিল। সোনকালে সেইবোৰ পাহৰি গ'ল। মহিলা গৰাকীৰ লগত তাই বেচ আনন্দেৰে দিন কটাবলৈ ধৰিলে। ফ্ৰেজাৰ এতিয়া খেলিবলৈ বহুতো পুতলা আৰু পিন্ধিবলৈ ধুনীয়া ধুনীয়া পোছাক আছে। মহিলা গৰাকীয়ে সদায় তাইৰ প্ৰতি চকু দিয়ে, যাতে তাই একো কৰ্ম নাপায়। ঘৰ খনত ফ্ৰেজাৰ যি মন যায় তাকেই কৰিব পাৰে; মাত্ৰ এমুৰীয়াটক থকা কোঠালী তিনিটাতহে সোমাবলৈ মানা আছিল। সেই কোঠালী কেইটাৰ দুৱাৰ সদায় জপাই ৰাখিছিল।

ফ্ৰেজাই দিনটোত কেইবা বাৰো সেই কোঠালী কেইটাৰ ওচৰেদি অহা যোৱা কৰে। কিন্তু কোনোমতেই ভিতৰত কি আছে জানিব নোৱাৰে। উপাই নাপাই তাই নিজে নিজে ভাবে “তাত চাগৈ পৰী আছে”

এইদৰে কেইবা বছৰো পাৰ হৈ যায়। ফ্ৰেজা ও যথেষ্ট ডাঙৰ দীঘল হৈ উঠে। এতিয়া এজনী ধুনীয়া গাভৰু।

এদিনাখন বাতি পুৱাতে মহিলা গৰাকীয়ে কলে, —

“ফ্ৰেজা মই আজি দূৰনিলৈ যাওঁ; তুমি থাকিবা দেই! অ’, সাৱধান! সেই কোঠালী কেইটা হলে কেতিয়াও নেমেলিবা। ফ্ৰেজাই সন্মতি জনালে।

মহিলা গৰাকী গুচি গলত ফ্ৰেজাই কিছুপৰ খেলি আছিল। এনেতে তাইৰ চকুত পৰিল জপাই থোৱা দুৱাৰ কেখনলৈ। ওচৰতে গৈ জুমি জুমি চাবলৈ ধৰিলে। কিন্তু একোকে নোদেখি তাই হতাশ হৈ পৰিল। মনে মনে ভাবিলে — “প্ৰথম কোঠাটোত পৰী, দ্বিতীয়টোত কিছুমান বাওনা আৰু তৃতীয়টোত দৈত্য আছে। আ—হা! সিহঁতক চাবলৈ মোৰ ইমান মন যায়”।

ফ্ৰেজা প্ৰথম কোঠাটোৰ দুৱাৰৰ ওচৰ চাপিল। তাই নিজকে কোনোবাই ভিতৰৰ পৰা মতা মতা যেন শুনিবলৈ পালে। “নাই; নাই মই, যাব নোৱাৰোঁ।” — তাই নিজকে কলে।

ইয়াৰ পিচত লাহেকৈ দুৱাৰ খনত ঠেলা মাৰি দিলে। তৎক্ষণাত কোঠাটোৰ ভিতৰৰ পৰা আকাশলৈ উৰি গ'ল কি ঘাটল ফ্ৰেজাই কবকে নোৱাৰিলে। তাই দুৱাৰখন জপাই থৈ মনে মনে থাকিল।

গধূলি পৰত মহিলা গৰাকী ঘৰলৈ উভতিল। কোঠাটোৰ ভিতৰত তৰাটো বিচাৰি নাপাই তেওঁৰ বৰ খং উঠিল। “ফ্ৰেজা” তেওঁ কলে, “মই তোমাক আতৰাব লাগিব”।

“দয়া কৰি মোক আতৰাই নপঠিয়াব।” ফ্ৰেজাই ভয়তে চিঞৰি দিলে। “মই এতিয়াৰ পৰা শান্ত ছোৱালী হম।”

ফেজাৰ কাকুতি মিনতিত মহিলা গৰাকীয়ে তাইক এই বাবলৈ কমা কৰিলে ।

এসপাহ মানব মূৰত মহিলা গৰাকী আকৌ আন এঠাই লৈ গ'ল । যাবৰ সময়ত ফেজাক আগৰ দৰেই জপাই থোৱা ছুৱাৰ কেখন খুলিবলৈ মানা কৰিলে ।

অলপ সময় ফেজাই নিজকে চম্ভালি ৰাখিলে । কিন্তু তাইৰ মনটো আক স্থিৰেৰে থাকিব নোৱাৰা হ'ল । এবাৰ জপাই থোৱা কোঠাকেইটাৰ দ্বিতীয়টোৰ ওচৰলৈ গৈ লাহেকৈ ছুৱাৰ খনত ঠেলা মাৰি দিলে । কোঠাটোৰ ভিতৰত থকা জোনটো নিমিষতে উৰি গৈ আকাশ পালে । ফেজা ভয়ত অস্থিৰ হৈ পৰিল ।

সেই দিনা মানুহবোৰে দিনতে আকাশত জোনটো উঠা দেখি আচৰিত হ'ল ; কিন্তু ঘটনা কি কোনোৱে কব নোৱাৰিলে । মহিলা গৰাকীয়ে ফেজাৰ অতপালিব কথা বুজিব পাৰি খঙত অস্থিৰ হৈ পৰিল ।

তেওঁ পোনে পোনে ঘৰলৈ আহি ফেজাক ঘৰৰ পৰা ওলাই যাবলৈ আদেশ দিলে । ফেজাই ছুৱাৰ বাৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে আৰু এইধাৰৰ কাৰণে কমা কৰিবলৈ বৰকৈ খাটিবলৈ ধৰিলে । অৱশেষত যেনিবা মহিলা গৰাকী সন্মত হ'ল । তেওঁ ফেজাক আৰু ভবিষ্যতলৈ এনে নকৰিবলৈ দঢ়াই দঢ়াই কলে ।

এইবাৰ ফেজা বেচ শাস্ত ছোৱালী জনী হৈ পৰিল । তাইৰ বহুদিনলৈ মহিলা গৰাকীৰ শিকনি মনত থাকিল ।

এইদৰে বছৰেক পাৰ হৈ গ'ল । মহিলা গৰাকী আকৌ এদিন ৰাতিপুৱাতে ওলাই গল কৰবালৈ ফুৰিবলৈ বুলি । সেই দিনাৰো তেওঁ ফেজাক সাৱধান কৰি দি গ'ল যাতে তাই জপাই থোৱা ছুৱাৰ নেমেলে ।

কিছুপৰ ফেজাই খেলি থাকি আমনি লাগি ঘৰলৈ আহিল । তাইৰ হঠাতে আকৌ সেই জপাই থোৱা ছুৱাৰ খনলৈ চকু পৰিল । মনে মনে ভাবিলে, “মই এতিয়া যথেষ্ট ডাঙৰ হৈছোঁ । যদি লাহেকৈ ছুৱাৰখন মেলি চাওঁ তেন্তে তাৰ ভিতৰত যি বস্তু-বেট নাথাকক লাগে সি নিশ্চয় ওলাই যাব নোৱাৰে ।” তাকে ভাবি ছুৱাৰ খনৰ ওচৰ চাপি লাহেকৈ ঠেলা মাৰি দিলে । উজ্জল জ্যোতিৰ সূৰ্য্যটোৱে মুহূৰ্ততে আকাশ পালেগৈ । ফেজাই নিজৰ অপৰাধ বুজিব পাৰি চিঞৰি চিঞৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে ।

সূৰ্য্যৰ তেজোময় ৰশ্মিয়ে খাল বিল সকলো শুকাই নিবলৈ ধৰিলে । মহিলা গৰাকীয়ে ফেজাৰ কাণ্ড দেখি খঙত তিক্টি বিক্টি উঠিল । সূৰ্য্যই যদি এই দৰে নৈ বিল শুকাই নিয়ে তেন্তে দেশত যে আকাল হব ধুকপ ।

মহিলা গৰাকী বৰ বেগাই ঘৰ মূৱা হ'ল । ঘৰ আহি পাই দেখে যে চোতালৰ মূৰত বহি ফেজাই কান্দি আছে । ফেজাৰ প্ৰতি তেওঁৰ অলপো দয়া নহ'ল । সেই মুহূৰ্তে ফেজাক ঘৰৰ পৰা ওলাই যাবলৈ কলে । লগতে মহিলা গৰাকীয়ে এইটোৱো কলে যে ইয়াৰ পৰা ওলাই যোৱাৰ লগে লগে ফেজা হয় বোবা নহয় কুকপা হব লাগিব । ইয়াৰ যি কোনো এটা নিজে পচন্দ কৰি

ল'ব পাৰিব । ফ্ৰেজাই নিজৰ ধুনীয়া ৰূপটোকে ৰাখি বোবা হৈ পৰিল । তাই কান্দি কাটি যাবলৈ ওলাল । গভিলা গৰাকীয়ে আকৌ কলে, “যোৱা ফ্ৰেজা, যেতিয়ালৈকে তুমি বিশ্বাসী আৰু সৎ নোহোৱা তেতিয়ালৈকে বোবা হৈ থাকিবা । তাৰ পিচত তুমি আকৌ আগৰ দৰে হ'ব পাৰিবা ।”

ফ্ৰেজাই অকলে অকলে বননিয়ে বননিয়ে ঘূৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে । এইদৰে বহুত দিন পাৰ হৈ গ'ল । এদিনাখন ফ্ৰেজাই এটা পুখুৰীৰ পাৰৰ গছ এজোপাৰ ওপৰত বহি থাকিলগৈ । তাইৰ মুখৰ ছাঁটো পুখুৰীৰ পানীত জিলিকি উঠিছিল ।

সেই পুখুৰীৰ ওচৰতে ৰাজ কাৰেং । তালৈ কাৰেঙৰ লিগিৰা লিগিৰীবোৰ পানী নিবলৈ আহে ।

খুব পুৱাতে সিদিনাও এজনী লিগিৰী তালৈ পানী নিবলৈ আহিল । লিগিৰী জনীয়ে পানীত ফ্ৰেজাৰ মুখৰ ছাঁটো দেখি তাইৰ নিজৰ প্ৰতিবিম্ব বুলি আনন্দত নাচি উঠিল আৰু তাতে কলহটো এৰি কাৰেঙলৈ গুচি গ'ল ।

কিছু সময়ৰ পিচত আন এজনী লিগিৰী পানী নিবলৈ আহি তাইৰো একে দশাই ঘটিল । তাই ভাবিলে, “আও, মই যদি ইমানেই ধুনীয়া, মোকনো কোৱঁৰে ভাস নেপাব কিয় ?” তায়ো কলহটো তাতেই এৰি থৈ কাৰেঙলৈ উভতি গ'ল ।

ইফালে কোৱঁৰে কাৰেঙত পানী নাপাই নিজেই পুখুৰীলৈ আহিল । লিগিৰীহঁতৰ দৰে তেৱোঁ পানীত ফ্ৰেজাৰ মুখৰ ছাঁটো দেখি মনে মনে ভাবিলে, “এইটো জানো মোৰ মুখৰ

ছাঁ ?” তাৰ পিচত ওপৰলৈ চাই দেখে, গছ জোপাত এজনী দীপ-লিপু ছোৱালী বহি আছে । কোৱঁৰে ছোৱালীজনীক নামি আহিবলৈ কলে ।

ফ্ৰেজা লাহে লাহে গছ জোপাৰ পৰা নামি আহিল আৰু কোৱঁৰৰ আগত থিয় হ'ল । ফ্ৰেজাৰ ৰূপ আৰু লাৰণ্যত কোৱঁৰ মোহিত হ'ল । কোৱঁৰে কলে, “ব'লা আমাৰ ঘৰলৈ যাও । মই তোমাক কুৰঁবী পাতিম ।

ফ্ৰেজাই কলে, “মই যথেষ্ট শান্ত নহওঁ আৰু যেতিয়ালৈকে মই সৎ আৰু শান্ত হ'ব নোৱাৰো তেতিয়ালৈকে অকলে থাকিব লাগিব ।” তাৰ পিচত তাই কেনেকৈ তৰা, জোন আৰু সূৰ্য্যটোক এটা এটাকৈ এৰি দিছিল আদোপান্ত বিবৰি কলে আৰু তাই যে শান্ত হ'ব নোৱাৰালৈকে বোবা হৈ থাকিব লাগিব তাকে কলে ।

“কিন্তু তুমিতো এতিয়া বোবা নোহোৱা” কোৱঁৰে কলে, “তেনেহলে তুমি এতিয়া নিশ্চয় শান্ত হৈছা ।”

“কিয় ?” ফ্ৰেজা চিঞৰি উঠিল, “এৰা ! এৰা ! মই শান্ত হৈছো হ'ব পায় ।” তাই আনন্দতে চাপৰি বজাবলৈ ধৰিলে ।

কোৱঁৰৰ লগতে ফ্ৰেজা কাৰেঙলৈ গ'ল আৰু দুয়োৰে বৰ ধুম ধামেৰে বিয়া পাতি দিলে । তাৰ পিচত দুয়ো সুখত দিন কটাবলৈ ধৰিলে ।

শিৱালৰ নেজৰ আগ বগা কিয় ?

এ সময়ত নবৰে দেশৰ এখন গাঁৱত এজনী বুঢ়ী আছিল। তাই বহুত বাজৰ হাঁহ পুহিছিল। কিন্তু ছথৰ বিষয় এদিনাখন তাইৰ হাঁহ বখীয়া ছোৱালী জনী পলাই গুচি গ'ল।

এতিয়া বুঢ়ী বৰ বিপাণ্ডত পৰিল। তাই হাঁহবোৰ এবিধে বজাবলৈ যাব নোৱাৰা হ'ল। ইফালে বজাবত হাঁহ বেচি দুই চাৰি পইচা নোগোটালে তাইৰ অইন উপাৰ্জনো নাই। সাতৈ পাঁচে ভাবি বুঢ়ীয়ে এদিনখন ওচৰৰে পৰ্বত খনলৈ এজনী হাঁহ বখীয়া বিচাৰি ওলাল।

অলপ দূৰ গৈয়েই তাই এটা প্ৰকাণ্ড ভালুক লগ পালে। বুঢ়ীয়ে ভালুকটো দেখি ভয় নাখালে। কিয়নো তাই জন্তুৰ মাত বুজি পাইছিল।

“নমস্কাৰ আইতা ! কলৈনো ইমান বেগা বেগি কৰি যায় ?”—ভালুকটোৱে বুঢ়ীক সুধিলে।

বুঢ়ীয়ে ভালুকটোক প্ৰতি নমস্কাৰ জনাই কলে,—“বোপাই মই বৰ বিমোৰত পৰিছোঁ।” “মোৰ হাঁহবোৰ বখিবলৈ এজনী বখীয়া লাগে। তাকেই বিচাৰি আহিছোঁ।”

“ময়েই পাৰিম নহয় আইতা ! আপুনি গিছাই কিয় কষ্ট খাব লাগিছে ব'লক ঘৰলৈ যাওঁ।”—ভালুকটোৱে বৰ আগ্ৰহেৰে বুঢ়ী জনীক কলে।

“তুমি জানো মই মতাৰ দৰে লনি সুবেৰে মাতিব পাৰিবা ?”—বুঢ়ীয়ে ভালুকটোক সুধিলে।

“পাৰিমতো।” তাকে কৈয়েই ভালুকটোৱে যিমান দূৰ পাবে মাতটো লনি কৰি মাতি দেখুৱালে।

ভালুকৰ চিঞৰত বুঢ়ীৰ কাণ তাল মাৰি ধৰিলে।

“বোপাই, তোৰ দ্বাৰা নহব। তোৰ মাত শুনি মোৰ হাঁহবোৰে জানো পলাই পত্ৰ নিদিব ?”

বুঢ়ীয়ে তাকে কৈ আকৌ হাঁহ বখীয়া বিচাৰি পৰ্বতৰ ওপৰলৈ যাবলৈ ধৰিলে। অলপ দূৰ গৈয়েই তাই এজনী কুকুৰ নেচীয়া বাঘ লগ পালে।

“কলৈ যোৱা আইতা ?” কুকুৰ নেচীয়া বাঘ জনীয়ে বুঢ়ীক সুধিলে।

বুঢ়ীয়ে সকলো কথা বাঘজনীক ভাঙি পাতি কলে।

“ময়েই আপোনাৰ সেই কাম কৰি দিব পাৰোঁ। দেখোন।”

কুকুৰনেচীয়া বাঘ জনীয়ে বুঢ়ীক কলে।

“সঁচাই পাৰিবানে ? মোৰ নিচিনাকৈ লনি সুবত জানো তুমি হাঁহবোৰক মাতিব পাৰিবা ?” বুঢ়ীয়ে কুকুৰ নেচীয়া বাঘ জনীক সুধিলে।

“এবা ! পাৰিমতো।” তাকে কৈয়েই তাই সাধ্যঅনুসাৰে ভালকৈ মাতি দেখুৱালে।

কুকুৰ নেচীয়া বাঘৰ চিঞৰত বুঢ়ী চকু খাই উঠিল। “ও আই ! তাক নিব নোৱাৰি। তোৰ মাত শুনি মোৰেই ভয় লাগে, হাঁহে দেখোন পলাই পত্ৰং দিব।”

তাইক তাতে এৰি থৈ বুঢ়ী আকৌ পৰ্বতত উঠিবলৈ ধৰিলে। গৈ গৈ বুঢ়ীৰ বৰ ভাগৰ লাগিছিল। বিৰক্তিত কঁপাল কোঁচ খাই গৈছিল। এনেতে এজনী শিয়াল কৰবাৰ পৰা আহি আগতে ওলাল। বুঢ়ীৰ দুখৰ কথা শুনি শিয়াল জনীয়ে কলে, “বলক আইতা মিছাতে আক ক'ট খাব নালাগে। ময়েই আপোনাৰ নিকিনা গোলাম হম।”

শিয়াল জনীক লৈ বুঢ়ী ঘৰ পালেগৈ আৰু তাইক হাঁহ বোৰ ৰখিবলৈ দি অলপ নিশ্চিন্ত হ'ল।

শিয়ালে মজাই পালে। এনেই বুঢ়ী নাচনী তাতে নাতি-নীয়েকৰ বিয়া। শিয়ালে হাঁহ, পাৰ, ক'ত আছে বিচাৰি ফুৰে; তাতে আকৌ সোণালী সুযোগ।

শিয়াল জনীয়ে এটা এটাকৈ হাঁহ জাকৰ ছটা খাই পেলালে।

বুঢ়ীৰ অন্ধৰ জ্ঞান আছিল শূন্য।

গৰালৰ হাঁহ যে ছটা নোহোৱা হৈছে গমকে নাপালে।

এইদৰে কেইদিন মানৰ মূৰত আটাইবোৰ হাঁহেই শেষ হৈ গ'ল।

সেইদিনাখন বুঢ়ীয়ে ফুৰি আহি গৰালত এটাৰো হাঁহ নেদেখি শিয়ালক হাঁহবোৰ কি হ'ল সুধিলে।

ধূৰ্ত শিয়ালে উত্তৰ দিলে, “হাঁহজাক সো পুখুৰীটোত নামি উলটিয়ে নাহিল, মই ইমান মাতিলোঁ।”

“বাক তেন্তে মই মাতি আনোঁগৈ।” এই বুলি বুঢ়ী পুখুৰীৰ ফালে খোজ ললে। তাই পাৰৰ পৰা পানীত হাঁহবোৰ নেদেখি পুখুৰীটোত নামি গ'ল। বিচাৰোঁতে বিচাৰোঁতে পুখুৰীৰ তলিত বুঢ়ীয়ে কিছুমান হাড় মূৰহে পালে। ঘটনা কি বুজিবলৈ বাকী নাথাকিল। তাই কোবেৰে ঘৰলৈ উলতিল।

ইতিমধ্যে শিয়ালে ঠিক কৰিলে যে বুঢ়ী নো আহোঁতেই সি পলাব লাগিল; কিন্তু যাবৰ পৰত বুঢ়ীয়ে যতনাই থৈ যোৱা ক্ৰীম খিনিলে তাৰ চকু পৰিল। মনে মনে ভাবিলে, “এনে বস্তুটো আক নাপাওঁ। অকণমান ঘহিয়েই চাওঁচোন।” সেই বুলি সি টেমাটো চেলেকিবলৈ ধৰিলে।

বুঢ়ীয়ে ঘৰ আহি পাই দেখে যে ধূৰ্ত শিয়ালটোৱে হাঁহ বোৰতো খালেই, এতিয়া তাই থৈ যোৱা ক্ৰীম খিনিয়ো খাইছে। তাই খঙত ধৈৰ্য্যচ্যুত হ'ল। একো নভবা নিচিন্তাকৈ বুঢ়ীয়ে আটাই খিনি ক্ৰীমকে শিয়ালৰ নেজতে ঢালি দিলে। তাৰ গোটেই

নেজ ডাল ব'গা পৰি গ'ল।

চেনেকি চেনেকি কোনোমতে কিছু আতৰালে; কিন্তু নেজৰ
মূৰটোত বৈয়েই গ'ল। শুচাব নোৱাৰিলে।

সেয়েহে আজিও শিয়ালৰ নেজৰ মূৰটো বগা। তোমা-
লোকে শিয়াল দেখিলে মন কৰিবা দেই।

হাবিৰ ঘৰ !

নগৰৰ এচুকত হাবিৰ কচাইৰ ঘৰ। তাৰ এটা ভেৰাৰ
পোৱালী আছিল। কিছুদিন সি ভেৰাৰ পোৱালীটোক মুকলি
মুৰীয়াতৈ ফুৰিবলৈ দি তাৰ পিচত এদিনাখন গধূলি তাক ধৰি
আনি গোহালিত বান্ধি থলে। সিদিনাৰ পৰা তাক আক কলৈকো
ওলাবলৈ নিদিয়া হ'ল—তাতেই খাবলৈ দানা দিয়ে।

নিতৌ সন্ধিয়া পৰত হাবিৰে গোহালি ঘৰৰ দুৱাৰ মুখলৈ
গৈ ভেৰা পোৱালীটোলৈ চাই আক মূৰ জোকাৰি আঁতৰি যায়।
সি নিজে নিজে কয়,—“নাই ই থিক হোৱা নাই।”

আকৌ আন এদিনাখন সি গোহালি ঘরৰ দুৱাৰ মুখত থিয় দি ভেৰাপোৱালীটোক চায় গৈ । ইতিমধ্যে পোৱালীটো যথেষ্ট নোদোকা হৈ উঠিছিল । পোৱালীটো চাই চাই তাৰ মুখ খন আনন্দত উজ্জ্বল হৈ উঠে । “বেচ্, এইবাৰ ই উপযুক্ত হৈছে । আজি বাতিয়েই ইয়াক খটম্ কৰিব লাগিল ।” — হাবিবৰ মুখৰ পৰা অকস্মাতে ওলাই পৰে ।

গৰাকীৰ কথা শুনি ভেৰাটোৰ গাটো জিকাৰ খাই উঠিল । “আ-উ ! মোক মাৰিবহে নে ?”

সি আৰু তাত এখন্তেকো পলম নকৰিলে । গাৰ সকলো শক্তি প্ৰয়োগ কৰি বান্ধি থোৱা বচিডাল চিঙি গোহালিৰ পৰা ওলাই দৌৰ দিলে । সি তৰা নবা চিঙি দৌৰি নগৰৰ সিটো মূৰ পালেগৈ । তাতে এটা গৰালৰ ভিতৰত এজনী গাহবীয়ে কিবা কিবি খাই থকা দেখিবলৈ পালে । “হেৰা ! হেৰা গাহবী ! তুমি কি কৰিছা ?”—ভেৰা জনীয়ে সুধিলে ।

“যোৱা ! যোৱা ! মোক এতিয়া আমনি নকৰিবা ।” গাহবী জনীয়ে উত্তৰ দিলে ।

“ইমাননো খং কৰা কেলেই ? মই কি কওঁ আগধৰি শুনি লোৱা তাৰ পিচতো খং কৰিবা ।”—অলপ মিহি স্তবত ভেৰা জনীয়ে কলে, “তুমি হবলা ভাবিছা, গিৰিহঁতে তোমাক এনেয়ে ইমান মৰম কৰিছে ! মজা পাবা ববা, কেদিন মানব মূৰত তোমাক বধ কৰি তোমাৰ মাংস ভাগ বাঁটি বজাবত বিক্ৰী কৰিব ।”

“সচাঁনে ?— গাহবী জনী চকু খাই উঠিল ।”

“সচাঁতো ! মই জানো এনেয়ে পলাই আহিছোঁ । ব'লা আমি নগৰৰ বাহিৰত থকা 'হাবিলৈ গুচি যাওঁ । তাতে আমাৰ এটি ঘৰ সাজি সুখেৰে দিন নিয়াম ।” ভেৰা জনীয়ে গাহবী জনীক কলে ।

গাহবী জনী সন্মত 'হ'ল আৰু ভেৰা জনীৰ লগে লগে হাবিব ফাললৈ খোজ ললে ।

এনেতে এজনী হাঁহিনীয়ে সিহঁত দুয়োকে লগ পালে । তাই সিহঁতক নমস্কাৰ জনাই সুধিলে, “আপোনালোক ইমান বেগাই নো যায় কলৈ ?”

“নমস্কাৰ” ভেৰাজনীয়ে উত্তৰ দিলে, “তুমি নাজানানে পৰাধীন জীৱনেই দুখৰ মূল ।”

‘আমি সো হাবিলৈকে যাম আৰু তাত নিজা ঘৰ সাজি সুখেৰে দিন কটাম । তাত আমাৰ ওপৰত কোনো গৰাকী নাথাকিব ।”

হাঁহিনী জনীয়ে আনন্দত চিঞৰি উঠিল, “ময়ো গৰাকীৰ অধীনত থাকিবলৈ টান পাওঁ । আপোনালোকৰ লগত মোকো নিবনে ? মই ঘৰ সজাত সহায় কৰিব পাৰিম ।

হাঁহিনী জনীৰ কথা শুনি গাহবী জনীয়ে ধেক্ ধেক্ কৈ হাঁহি উঠিল । “তই অকণমান দেহটোৰে আমাক কোনো সহায় কৰি দিবি ?”—তাই কলে,

“মই শেলুৱৈ গোটাই আনি চাৰিও ফালে এনেকৈ লগাই দিম যাতে ঘৰৰ ভিতৰত বতাহ বৰষুণ সোমাব নোৱাৰে ।” হাঁহিনী জনীয়ে কলে ।

“বৰ ভাল কথা ব’লা তেন্তে তুমিও আমাৰ ঘৰ সজাত অশং গ্ৰহণ কৰিবা ।” ভেৰা জনীয়ে কলে আৰু তিনিও হাবিব ফালে খোজ ললে ।

এইদৰে দলটোৱে গৈ গৈ হাবিব ওচৰ পাওঁ পাওঁ হৈছে, এনেতে এটা শহা সিহঁতৰ সমুখত ওলাল ।

নমস্কাৰ ! “আপোনালোক দলে বলে কলে যায় ?” শহাটোৱে সুধিলে । ভেৰাটোৱে শহাটোক প্ৰতি নমস্কাৰ জনাই কলে, “আমি সৌ হাবিলৈকে যাওঁ তাতে আমাৰ এটা নিজা ঘৰ সাজিগ । তুমিতো জানাই নিজা ঘৰেই আটাইতকৈ সুখৰ ঠাই ।”

“এৰা ! সেইটোতো মই আগৰে পৰাই জানোঁ । প্ৰত্যেক হাবিব মাজতে মোৰ একোটা ঘৰ আছেও, পিচে অসুবিধাটো হ’ল, সেই ঘৰে মোক বতাহ আৰু বৰষুণৰ পৰা বন্ধা কৰিব নোৱাৰে । এই দুৰ্যোগ বোৰৰ পৰা হাত সাৰিবলৈকে এটা আচল ঘৰ বান্ধিম বুলি ময়ো ভাবি আছিলো । আপোনালোকে জানো মোক লগ নিদিব ?” শহাই বৰ নম্ৰ ভাবে সুধিলে ।

শহাৰ কথা শুনি গাহৰীটোৱে এবাৰ কেবাহি কৈ চাই কলে, “তই নো কি কামটো কৰিবি অ’ ?

“কিয় ? মই দাতেৰে কাঠত বিদ্ধ কৰি হাতেৰে গজাল মাৰি দিম । এইটো নিশ্চয় এটা লাগতিয়াল কাম হ’ব ।” — শহাটোৱে গাহৰীটোৰ ফালে চাই কলে ।

“বাক হ’ব ! ব’লা আমি আটাই কেইটাই হাবিলৈ যাওঁ গৈ ।” ভেৰা জনীয়ে আটাইৰে মুখলৈ চাই কলে ।

ইতিমধ্যে সিহঁতে এজনী কুকুৰা লগ পালে । আন বোৰৰ নিচিনাকৈ গাহৰী জনীয়ে তাইকো প্ৰথমতে অলপ ঠাট্টা কৰিছিল ; কিন্তু তাই ঘড়ীৰ কাম কৰি দিব পাৰিম বুলি কথাটো কওঁতেই আটাইবোৰ মনে মনে থাবিল ।

এইবাৰ ভেৰা, গাহৰী, হাঁহ, শহা আৰু কুকুৰা আটাই — কেইটাই হাবিত সোমাল । সিহঁতে ঘৰ বান্ধিবলৈ এডোখৰ ঠাই নিৰ্দিষ্ট কৰি ললে ।

গাহৰীজনীয়ে খুটা কৰিবলৈ গছপুলি আনিলে । ভেৰা — জনীয়ে বেৰ কেইখন বান্ধিলে । শহাজনীয়ে তাকো সেইবোৰত বিদ্ধা কৰি গজাল মাৰি দিলে যাতে বতাহে ঘৰতে উকুৱাই নিব নোৱাৰে । হাঁহীজনীয়ে শেলুৰৈবোৰ আনি চুক কোণৰ ফাঁকোৰ মাৰি দিলে, — যাতে এটোপালো বৰষুণ তাৰ ভিতৰত সোমাব নোৱাৰে । আৰু খেৰ — কুটা আনি ছাল খনো ঠিক কৰি ললে ।

কুকুৰা জনীয়ে ঘৰ বন্ধাত একো কামেই নকৰিলে ; কিন্তু নিতৌ ৰাতি পুৱাতে তাই কক্ কক্কে আটাইকে জগাই দিয়ে । তত্পৰি তাই দিনৰ দিনটো ছালৰ ওপৰত পৰি ৰখীয়া হৈ থাকে ।

এইদৰে কিছুদিন পাৰ হ’ল । সিহঁতৰ কোনো অসুবিধা নাই । বেচ আনন্দেৰে দিনবোৰ কটাই দিছে । এনেতে এদিনাখন সেই ফালেদি এটা কুকুৰ নেচীয়া বাঘ তাৰ ঘৈণীয়েকৰ সৈতে পাৰ হৈ যায় । বাটৰ দাঁতিতে সিহঁতে নতুন ঘৰটো দেখি তাৰ ভিতৰত কোনো আছে চাবলৈ বৰ মন হ’ল, — বিশেষকৈ বাঘীনিৰ ।”

অনুবোধ এবাৰ নোৱাৰি কুকুৰ নেচীয়াই ঘৈণীয়েকক বাহিৰতে এৰি
থৈ নিজে ঘৰটোৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল ।

ঘৰৰ ওপৰত বহি থকা কুকুৰা জনীয়ে কুকুৰ নেচীয়া বাঘক
সিহঁতৰ ঘৰৰ ভিতৰলৈ যোৱা দেখি কক্ কক্ কক্ বিপদ সংকেত
বজাই দিলে । ভিতৰত থকা গাহবী, ভেৰা, শহা আটায়ে মুহূৰ্ত্ততে
সাজু হ'ল, — আগন্তুক বিপদৰ পৰা বক্ষা পাবলৈ । বাঘে ভিতৰ
পাওঁতে নো পাওঁতেই ভেৰা জনীয়ে তাক শিঙৰে খুচিবলৈ
ধৰিলে, গাহবী জনীয়ে মূৰেৰে খুন্দিয়াবলৈ ধৰিলে, হাঁহিনীয়ে ঠোটেৰে
খুচিবলৈ ধৰিলে, শহাটোৱে সক সক দাঁতেৰে কামুৰিবলৈ ধৰিলে ।
উপায়স্বৰ হৈ কুকুৰ নেচীয়াই ত্ৰাহি ত্ৰাহি স্তম্ভি তাৰ পৰা ওলাই
দৌৰ দিলে ।

গিৰিয়েকক দৌৰি অহা দেখি ঘৈণীয়েকে আশে বেখে
স্থপিলে, — “তাতনো কি দেখিবলৈ পালে ?”

কুকুৰ নেচীয়াই লাহেকৈ কৈ ধলে, — “মইনা, ইহঁতৰ ঘৰলৈ
কেতিয়াও নাহিবা । ইয়াত কিছুমান অভদ্র প্ৰাণী থাকে । সিহঁতে
আলহী সৎকাৰ কৰিব নাজানে ।”

বাঘ বাঘিনী দুয়ো আঁতৰি গ'ল ।

হাবিব ঘৰৰ পৰিয়ালটোৱে আনন্দত কিবিলি পাৰি হাঁহিবলৈ
ধৰিলে । সিহঁতে বাকী দিন বোৰ সুখত কটাই দিলে ।

“মই তোমাক লোণৰ মিচিনা ভাল পাওঁ”

বহুদিন আগৰ কথা । হিমালয় পৰ্বতৰ নামনিৰ এখন
দেশত এজন বজা আছিল । তেওঁৰ সাতজনী জীয়েক আছিল ।
এদিনাখন বজাই সাতোজনী জীয়েকক মতাই অনালে আৰু এজনী
এজনীকৈ স্থপিলে — “মইনা, কোৱাচোন ! তুমি মোক কিমান ভাল
পোৱা ?”

প্ৰতিজনীৰ পৰাই উত্তৰ আহিল, মই তোমাক চেনিৰ
সমান ভাল পাওঁ ।” আটাইতকৈ সৰু জনীয়ে হলে একো উত্তৰ

“নিদি মনে মনে থাকিল। বজাই আকৌ কলে,—কণমইনাই একোকে নকলা দেখোন?”

“মই তোমাক লোণৰ সমান ভাল পাওঁ।”—অলপ পৰ মূৰ খজুৱাট সৰু জনীয়ে কলে।

সৰু জীয়েকৰ কথা শুনি বজাৰ বৰ খং উঠিল। তেওঁ তৎক্ষণাত আদেশ দিলে,—“যোৱা! এইক হাবিৰ মাজত এৰি দিয়াগৈ। এনে অকৃতজ্ঞ জীয়াবো মোক নালগে।”

যেনে আদেশ তেনে কাম। বজাৰ মুখৰ পৰা কথাষাৰ ওলাবহে পালে, চাৰিজন পহৰীয়াই পাকী এখন আনি তাতে কুৰীক ভৰাই নগৰৰ বাহিৰলৈ লৈ গ’ল। নগৰ এৰিয়েই প্ৰকাণ্ড হাবি। তাত নানা গিঁহ জন্তু, বাঘ, ভালুক, সিংহ আদিয়েই ভৰা। পহৰীয়া চাৰিজনে সেই হাবি খনৰ মাজতে কুৰীক এৰি থৈ আহিল। ইফালে কুৰীয়ে ভয়তে তং ভং হেৰুৱাই পৰি ব’ল।

বহুত বেলেগ মূৰত কুৰীৰ জ্ঞান আহিল। তেওঁ মনটো ডাঠ কৰি হাবিৰ মাজত এডোখৰ সুবিধা জনক ঠাই বিচাৰিবলৈ ধৰিলে। ফুৰোতে ফুৰোতে তেওঁ এটা সুন্দৰ বগা ঘৰৰ দুৱাৰ মুখত থিয় হ’ল। ইফালে সিফালে চাই দেখে চাৰিও ফালৰ দুৱাৰ বন্ধ। তেওঁ আগুলিৰে ঘৰটোৰ দুৱাৰ এখনত টুকুৰীয়াই দিলে। অলপো চেফ্টা নকৰাকৈয়ে দুৱাৰ খন মেলা গ’ল। কুৰীয়ে লাহে লাহে ঘৰটোৰ এটাৰ পৰা আনটো কোঠালী চাবলৈ ধৰিলে। তেওঁ ভোক পিয়াহ পাহৰি গ’ল। এইদৰে চাই ফুৰোতে এজন খুব ধুনীয়া বাজ কোৰঁৰ সোণৰ পালেং এখনত

শুই থকা দেখিবলৈ পালে। ভাল কৈ চাই দেখে যে কোৰঁৰৰ গোতেই গাটোত বেজি বন্ধি আছে। কুৰীয়ে বেজিবোৰ উলিয়াবলৈ ধৰিলে। এদিন, দুদিন, কেইবাদিনো তেওঁৰ বেজিবোৰ উলিয়াওতেই গ’ল। শেষৰ বেজিটো আছিল তালুত। সেই বেজিটো উলিয়ালে কোৰঁৰে সাৰ পাই উঠিব। কুৰীয়ে মনে মনে ভাবিলে,—“শেষ বেজিটো উলিওৱাৰ আগে আগে মই মোৰ মুখ হাত বোৰ ধুই আহোঁগৈ। কোৰঁৰে নিশ্চয় মোৰ অপকৰ্ম ৰূপ লাৱণ্য দেখি বিয়া কৰাবলৈ সন্মত হব।” তাকে ভাবি তেওঁ ওচৰৰে নিজৰা এটাত হাত মুখ ধুবলৈ গ’ল।

কোৰঁৰৰ এগৰাকী ঘৈণীয়েক আছিল। ঘৈণীয়েক জনী আছিল অতি নিষ্ঠুৰ। তেৱেঁই কোৰঁৰৰ গাত বেজি বোৰ বন্ধি থৈছিল। দৈবাৎ সেই ঘৈণীয়েক জনীয়ে এই ৰূপৱতী কুৰীৰ কাণ্ডবোৰ দেখিবলৈ পাইছিল। কুৰী ওলাই যোৱা দেখি তেওঁ লৰা লৰিকৈ কোৰঁৰৰ কোঠালীত সোমাই কোৰঁৰৰ তালুৰ শেষ বেজিটো উলিয়াই দিলে। বহুদিনীয়া কৰ্মৰ পৰা সকাহ পাই কোৰঁৰ উঠি বহিল।

“কোনে মোক এই যাতনাৰ পৰা উদ্ধাৰ কৰিলে?”—

কোৰঁৰে সুধিলে।

“ময়েই,”—ঘৈণীয়েকে মাত দিলে, “আমাৰ কাৰেঙৰ সোঁ নতুন বান্দী জনীৰ সৈতে।”

ইতিমধ্যে কুৰী আহি কোৰঁৰৰ কোঠাত সোমাইছিল। বাধ্য হৈ তেওঁ সেই নিষ্ঠুৰ তিৰোতা জনীৰ কথাতেই বাজি হ’ল। কোনো প্ৰতিবাদ নকৰিলে।

উঠি বহিল। তেওঁৰ গাত থকা বহুদিনীয়া শেলুৱৈ বোৰ নেদেখি কোৱঁবেই যে সেই বোৰ আঁতৰাই দিছে তাত তেওঁৰ সন্দেহ নবল। অতি সন্তুষ্ট হৈ যোগীয়ে কোৱঁবক এটা বৰ খুজিবলৈ কলে।

কোৱঁবে হাতযোৰ কৰি কলে, —“হে মুনি! আপুনি যদি মোৰ প্ৰতি সন্তুষ্ট হৈছে তেনেহলে ‘বেলিবাকচ’টো মোক দিয়ক।”

“তুমিতো বৰ ডাঙৰ বৰেই খুজিলা” যোগীয়ে কলে—, “কিন্তু তুমি মোৰ ভক্ত। গতিকে সেইটো এতিয়াই তোমাক দিম।”

এইদৰে কৈয়েই যোগীয়ে এটা ধুনীয়া কুৱাৰ ভিতৰলৈ নামি গ’ল। তাতেই ‘বেলি বাকচ’ থকা বঙা পৰি জনী থাকে। যোগীয়ে অলপ বেলি কিবা কিবি মন্ত্ৰ মতাৰ পিচত পৰিজনী আহি তেওঁৰ সমুখতে থিয় হ’ল।

“কি আদেশ মুনিবাজ!”— তাই সুধিলে।

“মোক ‘বেলিবাকচ’টো লাগে।—মুনিয়ে কলে। পৰি-জনীয়ে কুৱাৰ ভিতৰত ডুব মাৰি পানীৰ তলৰ পৰা এটা সুন্দৰ সৰু বাকচ আনি মুনিৰ হাতত দি কলে, —

“ইয়াৰ ভিতৰত সাতটা সৰু সৰু পুতলা আৰু এটা ঘাছ বাঁহী আছে। যাক লাগে তাৰ বাহিৰে যেন আনে ইয়াক নেমেলে আৰু তেৱোঁ ইয়াক মেলিব নিশাহে।”

মুনিয়ে পৰী জনীক ধন্যবাদ জনাই কোৱঁবৰ ওচৰলৈ আহিল আৰু পৰি জনীয়ে কোৱা কথা খিনি কৈ কোৱঁবক ‘বেলিবাকচ’টো

গটাই দিলে। কোৱঁবেও মুনিক সভক্তি প্ৰণাম জনাই তাৰ পৰা বিদায় লৈ গুচি আহিল। বেলি বাকচটো তেওঁ খুব ভালকৈ পাণ্ডবীৰ মাজত লুকাই ললে।

বহু দিনৰ মূৰত কোৱঁবে ঘৰ পালেগৈ। তেওঁ কুৱঁবীক মাতি আনি আনিবলৈ দিয়া সোনৰ অলঙ্কাৰ, পাটৰ কাপোৰ আদি দিলে আৰু বান্দী জনীক মাতি তাইকো ‘বেলি-বাকচ’টো দিলে। বান্দী জনীয়ে বৰ আতৌ-পুতৌ কৰি বেলি-বাকচটো নি তাইৰ গাকৰ তলত থলে। ‘বেলি-বাকচ’টো যে কাৰো আগত আৰু নিশাৰ বাহিৰে আন সময়ত মেলিব নালাগে তাই সেই কথাটো ভালকৈ জানে।

নিশা তাই কাম কাজ বোৰ শেষ কৰি সদায় ওচৰৰে হাবি খনৰ মাজলৈ যায় আৰু তাতে বেলি বাকচটো মেলি ঘাছ বাঁহীটো বজায়! বাঁহীৰ মাতৰ চেৰে চেৰে সাতোজনী পৰীয়ে নাচিবলৈ ধৰে। সিহঁতে কুৱঁবীৰ মূৰ আচুৰি দিয়ে; নানা গোন্ধ ফুল বোৰ গাত ছটিয়াই দিয়ে। কুৱঁবীয়ে মনত বং পাওকছাৰি বাঁহী বজাই বজাই চকুলোহে টোকে। এদিনাখন পৰী এজনীয়ে সাহ কৰি সুধিলে,—

“কুৱঁবী! আপুনিনো সদায় দুখ কৰি থাকে কিয়?”

“মোৰ দুখৰনো কথা কবা কি? কুৱঁবীয়ে কলে,—

“মোৰ দেউতা নিৰ্দ্দয় আৰু অনায়াসী। তেওঁক মই লোণৰ নিচিনা ভাল পাওঁ, বুলি কোৱা দেখিয়েই বাজাৰ পৰা উলিয়াই দিছে; আৰু কোৱঁবক মই ভাল পাওঁ; যাক মই অসন্তুষ্ট

যাতনাৰ পৰা মুক্ত কৰিছোঁ।”

পৰী কেজনীয়ে কলে, — “নাকান্দিব ! নাকান্দিব !! লাহে লাহে সকলো থিক হৈ যাব।”

বাতি নো পুৰাওঁতেই কুৰঁবীয়ে পৰী কেজনীক ‘বেলি-বাকচ’টোৰ ভিতৰত স্তম্ভুৰাই লৈ আকৌ কুৰঁবীৰ ঘৰলৈ গ’ল।

পিচ দিনাখনো কুৰঁবীয়ে সেই একে ঠাইতে গৈ পৰী সকলৰ মাজত দুখ কৰি বহি আছে। এনেতে এজন খৰি ভাৰি সেই ফালেদি যায়। সি এনে ধুনীয়া নৃত্য-গীত দেখি থৰ লাগি চাই ব’ল, কুৰঁবীয়ে আগদিনা নিশাৰ দৰে সিদিনাও নিজৰ অৱস্থাৰ বাবে দুখ কৰিলে। খৰি ভাৰী জনে পিচ দিনা খনো একে সময়তে একে কথাকে দেখিবলৈ পালে।

পিচ দিনা খন সি কোৰঁবক সকলো বিবৰি কলেগৈ। সেই দিনা নিশা ছয়ো হাবিলৈ ওলাল। দেখে যে কোৰঁবৰ বান্দী **জনীৱ চাবিও** ফালে সাতজনী পৰীয়ে নাচি নাচি গীত গাইছে আৰু কুৰঁবীয়ে “মোৰ দেউতা নিৰ্দ্দয় অনায়াসী। তেওঁক মই লোণৰ নিচিনা ভাল পাওঁ বুলি কোৱা দেখিয়েই মোক ৰাজ্যৰ পৰা উলিয়াই দিছে; আৰু কোৰঁবক মই ভাল পাওঁ; যাক মই অসম্ভৱ যাতনাৰ পৰা মুক্ত কৰিছোঁ” বুলি দুখ কৰি বহি আছে।

কোৰঁবে এই বোৰ দেখি আৰু থিৰেৰে বব নোৱাৰিলে। তেওঁ কুৰঁবীৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁক ক্ষমা কৰিবলৈ খাটিবলৈ ধৰিলে আৰু বিয়া কৰাম বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দি ঘৰলৈ লৈ গ’ল।

কোৰঁব ঘৰলৈ গৈয়েই তেওঁৰ নিৰ্দ্দয় কুৰঁবী জনীক বনবাস দিবলৈ আদেশ দিলে।

ইয়াৰ পিচত দেউতাকক লোণৰ নিচিনা ভাল পোৱা কুৰঁবীয়ে দেউতাকলৈ বিয়াৰ নিমন্ত্ৰণ জনালে।

নানা দেশ বিদেশৰ ৰজা মহাৰজাৰে বিয়া হৰ ভৰি পৰিল। সকলোকে লুণীয়া, মিঠা নানা সুস্বাদু খাদ্যৰে কোৰঁব-কুৰঁবীয়ে অভ্যর্থনা জনালে। কুৰঁবীয়ে দেউতাকক এসপ্তাহ জুৰি কেৱল মিঠা খাওহে খাবলৈ দিলে। এসপ্তাহৰ মূৰত কুৰঁবীয়ে দেউতাকলৈ নিজে এখাল লুণীয়া খোৱা বস্তু লৈ গৈ খাবলৈ দিলে। ইমান দিনে মিঠা খাই খাই ৰজাৰ মুখ আগুৱাই গৈছিল; লুণীয়া খাও খিনি খাই তেওঁ বৰ তৃপ্তি পালে। ৰজাই আজিহে বুজিব পাৰিলে কিয় কুৰঁবীয়ে তেওঁক লোণৰ নিচিনা ভাল পাওঁ বুলি কৈছিল।

ৰজাই কোৰঁব-কুৰঁবীক আন্তৰিক আশীৰ্বাদ জনালে আৰু নিজৰ ৰাজ্য খনো তেওঁলোককে গটাই দিলে।

—চন্দ্রকেতু আৰু কামকলা—

[কবিৰাজ চক্ৰৱৰ্তী ৰচিত “শকুন্তলা” কাব্যত চন্দ্রকেতু আৰু কামকলাৰ আখ্যানটো এটা উপ আখ্যান ৰূপে বৰ্ণোৱা আছে । ডাঃ বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰা দেৱে তেখেতৰ Assamese Literature নামৰ গ্ৰন্থত এই আখ্যানটোক প্ৰচলিত সাধুকথাৰ পৰা লোৱা হৈছে বুলি লিখিছে—]

[১]

এসময়ত বহুৱতী নামেৰে এখন ৰাজ্য আছিল । সেই ৰাজ্যৰ ৰজা চন্দ্রকেতু । দুখ বুলিবলৈ ৰজাৰ একোৱেই নাই । প্ৰজাবোৰো মহা সুখী । ৰজা প্ৰজা উভয়ে বৰ আনন্দ মনেৰে দিন কটাইছিল ।

দিনটোৰ অবিশ্ৰান্ত পৰিশ্ৰমৰ পিচত এদিনাখন নিশ্চিন্ত মনেৰে ৰজাই টোপনি গৈছিল । মাজ নিশা ভৰ টোপনিৰ সময়ত তেওঁ এটা সপোন দেখিলে,— এজনী অপেশ্বৰী যেন

গাভৰুৱে ৰজাৰ ওচৰতে বহি তেওঁৰ লগত বিয়া সোমাই বুলি প্ৰস্তাৱ কৰিছে । ৰজাইয়ো সেই প্ৰস্তাৱত সন্মতি জনাইছে । নানা কথা বতৰাৰ পিচত ৰজাই গাভৰুৰ পৰিচয় সুধিলে । গাভৰুৱে কলে, “মই ভদ্ৰাৱতী নগৰৰ ৰজা বীৰসিংহৰ জীয়েক মোৰ নাম কামকলা ।” ইনানতে ৰজাৰ টোপনি ভাঙিল । তেওঁ সপোন নে সচিত একো খিৰ কৰিব নোৱাৰিলে ।

অশান্তি আৰু চিন্তাত দিনে দিনে চন্দ্রকেতু শুকাই খীণাই যাবলৈ ধৰিলে । ৰাজকাৰ্য্যৰ প্ৰতিও আওহেলা আৰু বিতৃষ্ণা হ’ল । পাত্ৰ-মন্ত্ৰী সকলে ৰজাৰ মনৰ গতি আও বাটে যাবলৈ ধৰা দেখি বৰ চিন্তাৱিত হ’ল । বহুত আলোচনা বিলোচনাৰ মূৰত তেওঁ-লোকে ঋশ্মশৃঙ্গ মুনিকে মতাই আনিবৰ খিৰ কৰিলে । মুনি ৰজাৰ কুল পুৰোহিত । কিজানিবা তেওঁ কিবা ভাল উপদেশ দিব পাৰেই ।

নিমন্ত্ৰণ পাই মুনি ৰজাৰ কাৰেঙত উপস্থিত হ’ল । তেওঁৰ বেজাৰৰ কথা সুধি পুচি জানিব পাৰি মুনিয়ে বলে, “মহাৰাজ ! চিন্তাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই । আপুনি সৈন্য সামন্ত লৈ যুগয়ালৈ যাওক । যুগয়াত এটা চৰাই পাব । সিয়ে আপোনাক কাম-কলাৰ দেশৰ বাতৰি দিব পাৰিব ।” ইয়াকে কৈ মুনি গুচি গ’ল ।

মুনিৰ পৰা আশ্বস্ত বাণী শুনি ৰজাৰ মনলৈ আনন্দ ঘূৰি আহিল । সেই মুহূৰ্ত্তে তেওঁ বীৰকেতু আৰু বীৰবাহু নামৰ সেনাপতি দুজনক বথ আৰু ঘোৰা প্ৰস্তুত কৰিবলৈ আদেশ দিলে । বিজুলী বেগেৰে সকলো প্ৰস্তুত হ’ল । লগত অসংখ্য হাতী,

ঘোঁৰা আৰু লগুৱা লিক্তৌ লৈ বজাই শুভ ক্ষণ চাই মৃগয়ালৈ যাত্ৰা কৰিলে ।

বৰ দল-দোপ্ হেন্দোল্-দোপৰ মাজেৰে বজা বন পালেগৈ । বজাক দেখিয়েই বনৰ পশু পক্ষী বোৰে ভয়ত ফৰিং চিটিকা দিবলৈ ধৰিলে । তথাপিও বজাৰ স্থিৰ লক্ষ্যত অসংখ্য পশু পক্ষী বধ হ'ল ।

চন্দ্ৰকেতুৰ আচল উদ্দেশ্য পশু পক্ষী বধ কৰা নহয়, মুনিয়ে কোৱা চৰাই বিচাৰি উলিওৱাহে । ওৰে দিনটো তেওঁ তাৰে চিন্তাতে কটালে ; কিন্তু বিচাৰি নাপাই গধূলি পৰত বৰ হতাশ মনেৰে এজোপা গছৰ তলত বহিল । বাতি হৈ অহা দেখি সকলোকে তাতেই বিশ্রাম লবলৈ কৈ চন্দ্ৰকেতুই নিজেও বিচনা আদি যতনাই ললে । বনবীয়া হিংসুক জন্তুৰ আক্ৰমণৰ হাত সাৰিবলৈ সৈন্য বোৰে ঠাইয়ে ঠাইয়ে পহৰা দি ব'ল । বজাৰ হলে চকুত টোপনি নাই । তেওঁৰ একমাত্ৰ চিন্তা চৰাই, — যি চৰাইটোৱে কামকলাৰ কথা কৈ দিব পাৰিব ।

লাহে লাহে বাতি গভীৰ হৈ আহিল । মাজ নিশা সেই গছজোপাৰ ডালত বহি এহাল শুকপক্ষীয়ে কোৱা মেলা কৰা বজাই শুনিবলৈ পালে ; মতাটোৱে মাইকী জনীক কৈছে, — “তুমি এতিয়া মন্ত্ৰঃস্বপ্ন । তোমাৰ বাক কি বস্তু খাবলৈ মন আছে ?”

মাইকী জনীয়ে উত্তৰ দিছে, “মোৰ হলে মো খাবলৈ ব'ব মন গৈছে ।”

মতাটোৱে উত্তৰ দিছে, “বাক মো পাবা ! ভদ্ৰাৱতী নগৰৰ বজা বীৰসিংহৰ জীয়েক কামকলাই ভদ্ৰাৱতী বাজাৰ বজা

চন্দ্ৰকেতুক স্বামীৰূপে পাবৰ বাবে নিতৌ মো আৰু গাখীবেৰে শঙ্কৰৰ পূজা কৰে ।”

শুক পক্ষীহালৰ কথা বাৰ্ত্তা বজাই অতি প্ৰস্তুত ৰূপে শুনিবলৈ পালে ।

পোহৰ হোৱাৰ লগে লগে পক্ষী হালে তলত সসৈন্যে বজাক দেখি ভয়তে গছৰ খোবোঙত সোমাই পৰিল । চন্দ্ৰকেতুৱে বীৰকেতু আৰু বীৰ বাহুক সেই চৰাই হাল ধৰি আনিবলৈ আদেশ দিলে । বৰ কষ্টৰে সিহঁতক খোবোঙৰ পৰা উলিয়াই অনা হ'ল । বেচেৰা পক্ষী হালে আতঙ্কত কান্দিবলৈ ধৰিলে ; মতাটোৱে তাৰ গতিনী ঘৈণীয়েকক যেনে তেনে প্ৰাণ দান দিবলৈ অনুৰোধ কৰিবলৈ ধৰিলে ; সেই মাইকীজনীয়েও তাইৰ সলনি গিৰীয়েকৰ প্ৰাণ দান ভিক্ষা কৰিলে । বজাই ছফোকে অভয় দি কলে, “শুনা, পক্ষী ! যদি তোমালোকে মোক কামকলাৰ সংবাদ আনি দিওঁ বুলি প্ৰতিশ্ৰুতি দিয়া তেন্তে প্ৰাণ দান দিব পাৰোঁ ।”

বজাৰ কথা শুনি মতা শুক পক্ষীটোৱে তৎক্ষণাত্ সন্মতি দিলে । তেতিয়া বজাই সিহঁতক তাতে এৰি থৈ সৈন্য সামন্ত লৈ আকৌ নিজ বাজালৈ উভতি আহিল । বজাৰ পিচতে শুক পক্ষীও পক্ষীনীক সেই বনতে এৰি থৈ ভদ্ৰাৱতী নগৰলৈ উভতি গ'ল ।

[২]

শুকপক্ষী বীৰ সিংহৰ জীয়েক কামকলাৰ পালিত । এদিনা খন বনে বনে ঘূৰি ফুৰোঁতে সি পক্ষীনীক লগ পায় আৰু ছফোৰে

গন্ধৰ্ব প্ৰথা মতে বিয়া হৈ যায় । তাৰ পিচত শুক পক্ষীয়ে আকৌ কামকলাৰ আশ্ৰয়ত থাকিল । কিন্তু তাৰ তাত মন নবহা হ'ল । পক্ষীনীৰ কথা চিন্তা কৰি থাকে তেই সবহ সময় যায় । কামকলাই পক্ষীৰ এই ভাবান্তৰ লক্ষ্য কৰি এদিনাখন কাৰণ অনুসন্ধান কৰি সকলো কথা জানিব পাৰিলে । কামকলাই মনে মনে ভাবিলে, “এতিয়া আৰু শুকক বাখি লাভ নাই । গতিকে তাক তাৰ সঙ্গিনীৰ ওচৰলৈ যাব দিয়াই ভাল ।” তাৰ পিচত তেওঁ ফুটাই কলে, “পক্ষী ! তই তোৰ সঙ্গিনীৰ ওচৰলৈ যা । কিন্তু মোৰ এই মৰম মনত বাখিবি । কেতিয়াবা আৱশ্যক হলে তই মোক সহায় কৰিব লাগিব ।”

কামকলাৰ পৰা অনুমতি পাই শুক পক্ষী উৰি গৈ পক্ষীনীৰ লগ লাগিল ।

[৩]

ইফালে ভদ্রাৱতী নগৰত বজাৰ ঘৰস্থাই কুৰুৱীৰো অৱস্থা হৈছে । কামকলাই সপোনতে চন্দ্রকেতুৰ স্বামী বৰি এতিয়া দৈৱিকত বিচাৰি নাপাই বাউল হৈ পৰিছে । মাজে মাজে তেওঁ “চন্দ্রকেতু” “চন্দ্রকেতু” বুলি কৈ চকু খাই উঠে ; তাৰ বাহিৰে অন্য নাই বুলিবই পাৰি । সখী সকলে মূৰত তেল পানী আদি দি নানা প্ৰৱন্ধ কৰিয়ো চেতনা ঘূৰাই আনিব নোৱাৰি প্ৰায় হতাশ হৈ পৰিছে ।

এনে সময়তে শুক পক্ষী গৈ কুৰুৱী থকা ঘৰৰ পদূলিৰ নিম্ন গছ জোপাত পৰি চন্দ্রকেতু বজাৰ ৰূপ গুণ বোৰ একে

একে বৰ্ণনা কৰিবলৈ ধৰিলে । সখীয়েকহঁতৰ মুখত এই কথা শুনি কামকলাই তুৎস্তে চবাইটোক ধৰি আনিবলৈ পাচিলে ।

মতাৰ লগে লগে শুকপক্ষী কামকলাৰ হাততে পৰিলহি । —“কুৰুৱী ! বত্ৰাৱতী নগৰৰ পৰা বজা চন্দ্রকেতুই মোক ইয়ালৈকে দূত পঠিয়াইছে ।”

—“সঁচানে !”—কামকলা জপিয়াই উঠিল “তেনেহলে মোক তেওঁৰ ৰূপৰ বৰ্ণনা দিয়াছোন ।”

শুকপক্ষীয়ে চন্দ্রকেতুৰ ৰূপৰ বৰ্ণনা কৰিবলৈ ধৰিলে । কামকলাই দেখে যে তেওঁ সপোনত দেখা প্ৰতিচ্ছবি টোকেই সি বৰ্ণনা কৰিছে । আৱেগত আত্মহাৰা হৈ কামকলাই কলে,—“যোৱা পক্ষী, আৰু পলম নকৰিবা ! সোনকালে বজাক খবৰ দিয়াগৈ, মোৰ সন্মতৰ আয়োজন চলিছে । তেওঁ যেন যেনে তেনে উপস্থিত হয়হি ।”

শুকপক্ষীয়ে অলপো বিলম্ব নকৰি বত্ৰাৱতী ৰাজ্য বুলি উৰা মাৰিলে । ইফালে বজাই পদূলিত বহি কেতিয়ানো কামকলাৰ বাতৰি পাই তাকে বাট চাই আছিল । এনেতে শুকপক্ষী আহি বজাৰ কোলাতে পৰিল । বজাই তাক বৰ আতৌ পুতৌ কৰি কামকলাৰ বাতৰি শুধিলে । সি কলে, “মহাৰাজ আপোনাৰ দৰে কামকলারো একে চিন্তাতেই বলিয়া প্ৰায় । সম্প্ৰতি তেওঁৰ সন্মতৰ আয়োজন চলিছে ; তালৈ আপোনাকো নিমন্ত্ৰণ জনাইছে ।”

এই বাতৰি শুনি বজা চন্দ্রকেতু শুকপক্ষীৰ লগতে ভদ্রাৱতী নগৰলৈ সসৈন্যে ওলাল ।

[৪]

ভদ্রাবতী নগৰত মহা ভুলস্থল । বাজকাৰেং গোটেই টা
সোণ পোৱালেবে সজাইছে, নগৰ-বাসীৰ ঘৰৰ নঙলাই নঙলাই
কল পুলি পুতিছে । ল'ৰা-ছাৱালী, ডেকা-গাভৰু, বুঢ়া-বুঢ়ী
আটায়ে আনন্দত উত্ৰাবল । নানা ঠাইৰ ডাঙৰ ডাঙৰ বজা-
মহাবজাৰে কাৰেংঘৰ উপচি পৰিছে । বজা চন্দ্রকেতুৱেও সেই
বজাসকলৰ লগতে কাৰেংঘৰত আলহী হৈ আছে ।

কালিলৈ কামকলাৰ সন্মত । প্ৰতিজন বজাই ভাবিছে,
“কামকলাই মোকহে বৰিব, মোকহে বৰিব” বুলি ।

আজি সন্মত ।

বাতিপুৰাৰে পৰা দল্‌দোপ-হেন্দোল্‌দোপ । বজাসকলে
নিৰ্দিষ্ট আসনত বহি কামকলাৰ উপস্থিতি বৰ আগ্ৰহেৰে বাট
চাই আছে । এনেতে পূৰ্ণিমাৰ জোনৰ নিচিনা গুৱনি কামকলা
সভাস্থলত উপস্থিত হ'লতি । কামকলাক দেখি বজাসকলৰ উৎ-
কণ্ঠা বাঢ়ি গ'ল । সখীয়েক হঁতৰ হাতত ধৰি কামকলাই লাহে
লাহে এখুজি দুখুজি কৰি আগুৱাই যাবলৈ ধৰিলে । সখীয়েকহঁতে
কামকলাক বজাসকলৰ বল বিক্ৰম আৰু ঐশ্বৰ্য্যৰ পৰিচয় দি
গৈছে । কামকলাই কাৰো গলত বৰণ মালা নিদি গৈ আছে
সপোনত দেখা বজাজনক বিচাৰি । অৱশেষত এমূৰত বহি থকা
চন্দ্রকেতুৰ মূৰত বৰণ মালা দি ঠাইতে আঠকাটি বজাক সেৱা
কৰিলে । আন আন বজা বাৰে লাজ অপমানত বিমৰ্ষ হৈ নিজ
নিজ ৰাজ্যলৈ উলটি গ'ল ।

পিচ দিনাখন বজাই নিজ ৰাজ্যলৈ উভতিবৰ মন কৰি সেই
কথা কামকলাক জনালে । বজাব অভিমত শুনি কামকলাই কলে,
“মহাৰাজ ! মোৰ সঙ্কলিত পূজা শেষ হ'বলৈ এতিয়াও এবছৰ
বাকী । এই বছৰটো ইয়াতে কটাই ছয়োজনেই আপোন ৰাজ্যলৈ
উভতিম ।”

কুৰঁবীৰ প্ৰস্তাৱত বজা সন্মত হ'ল আৰু লগত অনা
সৈন্য সামগ্ৰ্য বোৰক নিজ ৰাজ্যলৈ উভতিবৰ আদেশ দিলে ।

এদিন দুদিনকৈ এমাহ, এমাহ দুমাহকৈ এবছৰ পূৰ্ণ
হ'ল । এদিনাখন ভাল দিন বাৰ চ'ই চন্দ্রকেতুয়ে কামকলাক
লগত লৈ নিজ ৰাজ্যলৈ ওলাল । শহৰকে জোঁৱায়েকৰ লগত
অসংখ্য হাতী, ঘোৰা, বন্দী, বেটী পঠিয়ালে । ইমান দিন শুক-
পক্ষী কামকলাৰ লগতে আছিল । যাবৰ পৰত তাকো তেওঁ
লোকে লগতে ললে ।

[৫]

মহা পয়োভৰৰ মাজত যাত্ৰা আৰম্ভ হ'ল । কিছু বেলি
হোৱাৰ পিচত তেওঁলোকে এখন অৰণ্য পালে । তাতে অলপ
সময় বিশ্রাম লবৰ মন কৰি আটাইবোৰেই ব'ল । এনেতে
তেওঁলোকৰ সন্মুখেৰে টোপাকাঁড় যোৱাদি এটা সোণৰ হৰিণ
পাৰ হৈ গ'ল । তাকে দেখি কুৰঁবীয়ে সেইটো লাগে বুলি বজাক
বৰকৈ খাটনি ধৰিলে । অনুৰোধ এবাৰ নোৱাৰি বৰ বেগী ঘোৰা
এটা লৈ হৰিণাৰ পিচে পিচে বজাই খেদা দিলে । হৰিণাক
অনুসৰণ কৰোঁতে কৰোঁতে বজা গৈ ঘোৰ অৰণ্যৰ মাজত

সোমাল । এনেতে কৰবাত হৰিণাটিও অদৃশ্য হ'ল । বাট পথ বিচাৰি নাপাই বজা বৰ বিপাঙত পৰিল । কামকলাৰ কথা তেওঁৰ মনলৈ ঘনাই আহিবলৈ ধৰিলে । ইফালে গধূলিও হ'ল । চিন্তা ভাৱনাত প্ৰায় অস্থিৰ হৈ বজাই গছ এজোপাৰ আশ্ৰয় ললে আৰু ঘোৰাটোক তলত বান্ধি থৈ নিজে গছৰ ডালত উঠি থাকিল । বিপদ অকলে নাহে । চিন্তা ভাৱনাত বজা এনেয়ে বিহ্বল ; তাতে আকৌ মাজ নিশা নৌ হওঁতেই কৰবাৰ পৰা প্ৰকাণ্ড বাঘ এটা আহি ঘোৰাটোক খাই পেলালে । এতিয়া বজা একেবাৰে অকলশৰীয়া হ'ল । এই ঘোৰ অৱস্থাত বাট পথ বিচাৰি উলিওৱাটোৱো কম কথা নহয় ! এইদৰে ভাবি চিন্তি থাকোঁতেই বাতি পুৱাল । বাতিপুৱাৰ লগে লগে বজাৰ চিন্তা বাঢ়িবলৈহে ধৰিলে । বজাই কামকলাক চিঞৰি চিঞৰি মাতিলে, গছৰ আগত উঠি চাৰিও ফালে চাই পঠিয়ালে, বনৰ গছলতা, পশু পক্ষীক কামকলাৰ বাতৰি সুধিলে ; কিন্তু কোনোৱে সমিধান দিব নোৱাৰিলে । কোনোপধ্যে বাট পথৰ গম ধৰিব নোৱাৰি চন্দ্রকেতুৱে আকৌ এবাৰ এজোপা গছৰ আগত উঠি চাই পঠিয়ালে, বহুত দূৰৈত বিনি বিনি এখন নগৰ দেখিবলৈ পালে । গছৰ পৰা নামি সেই নগৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে ।

সন্ধিয়া পৰত গৈ বজা নগৰৰ দাঁতিত উপস্থিত হ'ল । আক তাক সুধি তেওঁ জানিব পাৰিলে যে সেইখন বৈজয়ন্তি নগৰ আৰু তাৰ বজা চন্দ্ৰসেন । পেটৰ ভোকত বজাৰ গা কঁপিবলৈ ধৰিছিল । তেওঁ এঘৰলৈ গৈ খুজি মাগি কিবা কিবি

অলপ খাই সামান্য বকমে সুস্থ হ'ল । ইয়াৰ পিচৰ পৰা তেওঁ দুদিনৰ মূৰত একোমাজকৈ খাই দিন নিয়াবলৈ ধৰিলে ।

বহুবেলিলৈকে বজা ঘূৰি নহা দেখি কামকলা মহা চিন্তাত পৰিল । তেওঁৰ সন্দেহ হ'ল হৰিণাটো কিবা মায়া হৰিণাহে বুলি । কি কৰিব ! কলৈ যাব ! অকলশৰীয়া তিৰোতা তেওঁ । নিশাও হৈ আহিল । কামকলাই এই বনতেই তেওঁৰ নিশ্চিত মৰন বুলি ধৰি ললে । কুৰুৱী অতি অস্থিৰ হোৱা দেখি সখীয়েকহঁতে নানাকপে বুজনি দিবলৈ যত্ন কৰিলে । উপায় বিহীন অৱস্থাত পৰি তেওঁলোকে কপালকে সাৰথি কৰি ঈশ্বৰৰ নাম জপ কৰি নিশাটো তাতেই কটাবলৈ স্থিৰ কৰিলে । কামকলাই ওবে নিশাটো অস্থিৰতাৰ মাজেৰেই কটাই দিলে, মুহূৰ্তলৈও তেওঁৰ চকু মুদ নগ'ল । কান্দি কান্দি চকু ঔ ফুল যেন কৰিলে । পূবে ধলফাট নৌ দিওঁতেই তেওঁ সখীয়েকহঁতক টোপনিৰ পৰা জগাই দি কলে, — “সখীহঁত মইতো স্বামীক পোৱাৰ আশা নাই । তেওঁ জীয়াই থাকাহেঁতেন মোক কেতিয়াও এইদৰে অকলশৰীয়া অৱস্থাত বনৰ মাজত এৰি নথলেহেঁতেন । স্বামীহীন ৰীৱন ৰখাতকৈ জুইত জাপ দি প্ৰাণ এবাই শ্ৰেয় ।” কুৰুৱীৰ প্ৰস্তাৱত সখীয়েকহঁত চকু খাই উঠিল । উঠিবৰ কথা ৰাজকুৰুৱীয়ে জুইত পৰি প্ৰাণ এৰিব, ইটো কম কথা নহয় । সখীয়েকহঁতে নিকপায় অৱস্থাত পৰি কুৰুৱীক কলে, — “সখী শুকপক্ষী আমাৰ লগতে আছে । বজাক বিচাৰিবলৈ এবাৰ তাক পঠিওৱা হওক । যদিহে সিও বজাৰ কোনে বাতৰি আনি

দিব নোৱাৰে তেনেগলে তুমি ইচ্ছামতে যি কৰা কৰিবা; তাত আমি কোনো বাধা নিদিও ।” কুৰঁবী সন্মত হ’ল । বুৰঁবীৰ আদেশ পাই শুকপক্ষীয়েও তাৰ কৰ্ত্তব্য পালন কৰিবলৈ পাখী মেলি উৰা মাৰিলে । নানা দেশ দেশান্তৰ পৰ্বত কন্দৰ ঘূৰি ঘূৰি এদিনখন সি আহি কুৰঁবীৰ ওচৰত উপস্থিত হ’ল । সি নি তাৰ মন বিমৰ্ষ । কুৰঁবীৰ সেই সাংঘাতিক প্ৰতিজ্ঞাৰ কথা ভাবিয়েই সিও প্ৰায় হিলল হৈছিল ।

এতিয়া আৰু কুৰঁবীক বাধা দিবৰ বাবে সখীহঁতৰ হাতত কোনো উপায়েই নোহোৱা হ’ল । কুৰঁবীৰ নিৰ্দেশত এখনি অগ্নি বন্দী প্ৰস্তুত হ’ল । শুকান ডাল পাত দি সেই বেদীৰ পোষণ কাৰ্য্য ক্ৰমত কৰিবলৈ ব্যৱস্থা কৰা হ’ল । যথা সময়ত দম্‌দম্‌ ই অগ্নি জ্বলি উঠিল । কুৰঁবীয়ে অগ্নিদেৱতাক প্ৰণাম কৰি জাপ দিবলৈ সাজু হ’ল । তেওঁ প্ৰাৰ্থনা কৰিলে যেন জনমে জনমে কুৰঁবীয়ে চন্দ্রকেতুকেই স্বামী ৰূপে পায় । কুৰঁবীয়ে এনেতে শুনিবলৈ পালে এটা দৈৱ বাণী :—

নপৰা অগ্নিত কন্যা স্থিৰ কৰা মন ।

জাৱ ৪ আছন্ত তম্ব বল্লভ বাজন ॥

মণিপুৰ নামে দেশ গুণৰ ভৱন ।

শুকক পাকিয়া তৈতে কৰা অন্বেষণ ॥

বৎসকে তথাতে থাকিবা মহাহুধখী ।

পাচে মিলিবক ৰাজা ৰাজ চন্দ্ৰমুখী ॥

দৈৱ বাণী শুনি কুৰঁবীয়ে প্ৰতিজ্ঞা ত্যাগ কৰি শুকপক্ষীক নগৰৰ

অনুসন্ধান কৰিবলৈ পাচিলে । শুকে ওপৰলৈ উৰি গৈ তেওঁ লোকে থকা ঠাইৰ পশ্চিম ফালে নগৰ এখনি দেখিবলৈ পাই কুৰঁবীক জনালে ।

পক্ষীৰ নিৰ্দেশ মতে কুৰঁবী আৰু সখীসকলে নজনা নগৰৰ ফালে আগ বাঢ়ি গ’ল । গৈছেহে গৈছে কিন্তু নগৰখন নাপায় । কুৰঁবীৰ কোমল ভৱি ছল-জোড়ৰ খোচ খাই তেজ ওলাবলৈ ধৰিলে, ভৱিৰ তলুৱাত পানী-জোলা বান্ধিলে । বিষত তত নাপাই তেওঁ কান্দিবলৈ ধৰিলে । এইদৰে দুঃখ যন্ত্ৰনাৰ মাজেৰে গৈ আবেলি পৰত মণিপুৰ ৰাজ্যৰ সীমান্তত উপস্থিত হ’ল । এইবাৰ বুৰঁবীয়ে পুৰুষৰ সমাগম নথকা ঠাই এডোখৰ বিচাৰিবলৈ শুকক অনুৰোধ কৰিলে । অলপ বেলা ঘূৰি-ফিৰি শুকে খবৰ দিলেহি যে ৰজাৰ মালিনীৰ ঘৰলৈ কোনো পুৰুষ মানুহ যাব নোৱাৰে; গতিকে সেই ঠায়েই কুৰঁবীৰ বাবে উপযুক্ত হব ।

সাজগঢ়ি যোৱাৰ পিছত সখীহঁত আৰু কুৰঁবী গৈ মালিনীৰ ঘৰত উপস্থিত হ’ল । সখীহঁতে তেওঁলোকৰ পৰিচয় দি কুৰঁবীৰ দুখ দুৰ্গতিৰ কথা সকলো মালিনীক বুজাই কলে । কোমল চিত্তৰ মালিনীয়ে বৰ আদৰ সাদৰকৈ আটাইকে থাকিবলৈ দি কুৰঁবীয়ে শুকপক্ষীক আকৌ এবাৰ ৰজাক বিচাৰিবলৈ অনুৰোধ কৰিলে আৰু বছৰেক বিচাৰিও যদি কোনো খবৰ নাপায় তেনেহেও যেন তেওঁক খবৰটো দিয়ে ।

কুৰঁবীৰ আদেশ পোৱা মাত্ৰেই শুকপক্ষীয়ে ৰজাৰ অন্বেষণত

বাহিৰ হ'ল । জেঠ গ'ল, আষাৰ গ'ল ; এইদৰে কাণ্ডা মাহ পালেহি । বসন্ত কালৰ সৌন্দৰ্য্যই মানুহৰ মন স্বাভাৱতে আকৰ্ষণ কৰে । এনে সময়ত স্বামীৰ পৰা আতৰি থাকিব : গা হোৱাত কামকলাক নানা বকম চিন্তাই ব্যতিব্যস্ত কৰিবলৈ ধৰিলে । দৈববাণীৰ ওপৰতো তেওঁৰ আস্থা লাহে লাহে টুটি আহিল ।

শুকপক্ষীয়েও প্ৰায় এবছৰ চাৰিওফালে ঘূৰি পকি বজাক বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰি হতাশ হৈ পৰিল । তাৰ মাত্ৰ এখন ৰাজ্যত বজাক বিচাৰিবলৈ বাকী আছিল—সেই খনেই অৱন্তী নগৰ । এদিনাখন চ'তমহীয়া পক্ষীয়ে অৱন্তী ৰাজ্যলৈ বজাক বিচাৰি ওলাল । হঠাতে তাৰ মনত খেলাল, “বজাক মই এনেকৈ বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰিম ; কিয়নো তেওঁ নিশ্চয় বাণীৰ শোকত প্ৰাকুল হৈ বুলিয়া হৈ পৰিছে । নাইবা তেওঁ মগনীয়া বৃত্তি অবলম্বন কৰি দিন নিয়াইছে ।” তাৰ পিচত সি এটা উপায় উলিয়ালে,—“এনেগৰস্থাত মই যদি কামকলা ! কামকলা ! বুলি চিঞৰি চিঞৰি মাৰোঁ তেন্তে বজা য'তেই নাথাকক তেওঁ মোৰ ফালে চাবই চাব আৰু তেতিয়াই মই বজাক বিচাৰি উলিয়াব পাৰিম ।” কিন্তু ক'তা বহুত বিচাৰিও পক্ষী নিৰাশ হ'ল কামকলাৰ চিন্তাই তাৰ আনন্দ উত্তম সকলো নাশ কৰিবলৈ লৈ । অৱন্তী ৰাজ্যৰ এমূৰত থকা গছ এজোপাত উঠি শুকে কামকলা ! কামকলা ! বুলি চিঞৰিবলৈ ধৰিলে । দৈববশতঃ বজাই দিনটোৰ ভাগৰ গুচাওঁ বুলি সেই গছৰ তলতেই ক্ষন্তেক জিৰনি লৈছিল । গছৰ ওপৰৰ পৰা কামকলাৰ নাম শুনি বজা চকু খাই

এবাৰ নাচি উঠিল আৰু বাগ্ৰভাৱে তাক বা-বাতৰি সুধিবলৈ ধৰিলে । শুকে তাৰ ভ্ৰমণ বৃত্তান্ত আদ্যোপান্ত কুৰুৱাক বিবৰি কলে । সন্ধিয়াৰ পিচত সখীহঁতক লৈ কুৰুৱীয়ে নিজে বজাক আদৰি আনিলে । সুদীৰ্ঘ এবছৰৰ মূৰত দুয়ো লগ লাগিবলৈ পাই আনন্দতে দুয়োৰো চকুলো ববলৈ ধৰিলে ।

এই আনন্দৰ মাজত কিছুদিন কটোৱাৰ পিচত দুয়ো নিজ ৰাজ্যলৈ যাবলৈ মন কৰিলে । কিন্তু ৰাজ্য বিচাৰি উলিয়াই কেনেকৈ ? বজাৰ মনত পৰিল,—তেওঁ তেওঁৰ সেনাপতি দুজনক এ'ছৰৰ মূৰত তেওঁক লৈ যাবলৈ আদেশ দিছিল । এতিয়া বজাই সকলো কথা বিবৰি সেনাপতি দুজনলৈ এখন চিঠি শুকৰ হাততেই পঢ়িয়াই দিলে । চিঠি লৈ শুক উৰি গুচি গল ।

বীৰকেতু আৰু বীৰবাহুৱে এবছৰ অতীত হৈ যোৱাটো বজা ঘূৰি নহা বাবে মহা চিন্তিত হৈ ভদ্ৰাৱতী নগৰলৈ গ'ল । যেতিয়া তেওঁলোকে কুৰুৱীক লগত লৈ বজা অহা বাতৰি পালে তেতিয়া তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ বজাৰ কিবা বিপদ হোৱা বুলি-য়েই ভাবি ললে । মনৰ দুখ আৰু বেজাৰেৰে তথাপিও চন্দ্র-কেতুক নানা দেশত খবৰ কৰিলে; কিন্তু হতাশ হৈ কি কৰিব কি নকৰিব ভাবি এদিনাখন এজোপা গছৰ তলত বহি থাকোঁতে শুকে গৈ বজাৰ চিঠিখন তেওঁলোকক দিলে । ইমান দিনৰ মূৰত বজাৰ শুভ সংবাদ পাই বীৰকেতু আৰু বীৰবাহুৱে বৰ ৰং পালে আৰু শুকৰ লগতে মনিপুৰ ৰাজ্যলৈ যাত্ৰা কৰিলে । শুকে সেনাপতি দুজনক নগৰৰ বাহিৰতে থাকিবলৈ দি বজা বাণীক এই খবৰ

উঠিল । অতীতৰ স্মৃতিয়ে তেওঁক বৰকৈ যাতনা দিবলৈ ধৰিলে ।
কামকলা ! কামকলা !! বুলি বুকুত ভুকুৱাই ব কৈ কান্দিবলৈ
ধৰিলে । শুক বজাক বিচাৰি পাই তাৰ যত্ন সকল হোৱাত
আনন্দত নাচি উঠিল আৰু গছৰ ওপৰৰ পৰা মাত লগালে,—

“মহাৰাজ ! মিছাতে দুখ কৰিব নালাগে । আপোনাৰ
প্ৰিয়তমা কামকলাই মনিপুৰ ৰাজ্যত আপোনাৰ কথাকে ভ বি
ভাৰি দিনে দিনে শুকাই থিনাই যাব ধৰিছে ”

বজাই তেওঁৰ শোকৰ দিনত কোনোবাই স্বেযোগ নৈ
তেওঁক ঠাট্টা কৰা বুলি ভাবি বেছিকৈহে কান্দিবলৈ ধৰিলে ।

এইবাৰ শুক নিজৰ পৰিচয় বজাক কলে ;— “মহাৰাজ
মই শুক, আপোনাক বিচাৰি বিচাৰিয়েই এবছৰ কটালোঁ । বলক,
এতিয়া মনিপুৰ ৰাজ্যলৈ ছয়ো একেলগে যাওঁ ।”

[৬]

শুকপক্ষী আৰু বজা ছয়ো শোক আৰু আনন্দত অভিভূত
হৈ মনিপুৰ ৰাজ্যলৈ যাত্ৰা কৰিলে । সন্ধিয়া পৰত গৈ তেওঁলোকে
মনিপুৰ ৰাজ্য পালে । বজাই তেওঁৰ সেই বেশেৰেই কুৰঁবীৰ
ওচৰলৈ যাবলৈ সন্মত নহ'ল । তেওঁ নগৰৰ বাহিৰতে ব'ল ।
কুৰঁবীৰক এই শুভ সমাচাৰ দিবলৈ গ'ল ।

ইমান দিনে কুৰঁবীয়ে বজাৰ একো বাতৰি নাপাই আৰু
শুকপক্ষীও ঘূৰি নহা দেখি তেওঁ নিজৰ প্ৰাণৰ আশাকে এৰি
দিছিল । এনেতে শুক গৈ আগতে পৰাত তেওঁৰ অন্তৰ আৰু

জনালৈগৈ ।

মালিনীৰ পৰা বিদায় লৈ আৰু তাইক ধন-সোণ-বয়-বস্ত্ৰ
উপহাৰৰ প্ৰতিশ্ৰুতি দি বজা-বাণী; আৰু সখীহঁতে একাৰ হোৱাৰ
লগে লগে নিজ ৰাজ্যলৈ যাত্ৰা কৰিলে । মালিনীয়ে বজাৰাণীক
বিদায় দিব লগীয়া হোৱাত কান্দো কান্দো হৈছিল; কিন্তু এনে
মানুহকতো তাইৰ বাখিবৰ সামৰ্থ্য নাই ! নগৰৰ বাহিৰতে
বীৰকেতু আৰু বীৰবাহু বৈ আছিল । তেওঁলোকৰ লগ লৈ বজা ৰাণী
আটায়ে নিজ ৰাজ্যলৈ গুছি গ'ল । বাৰ বছৰ কাল তবন্তী
ৰাজ্যত ৰাজত্ব কৰাৰ পিচত তেওঁলোক আকৌ স্বৰ্গ ৰাজ্যলৈ গুছি
গ'ল ।

আগেয়ে চন্দ্ৰকেতু আৰু কামকলা আছিল সবগৰ বিদ্যাধৰ
আৰু বিদ্যাধৰী । তেওঁলোকৰ চেহেৰা আছিল যুনি-মনলোভা ।
এদিনাখন স্বৰ্গৰ ৰাজসভাত নৃত্যৰ পাল আছিল তেওঁলোক দুয়োটাৰ ।
যথা স যত নৃত্য আবন্ত হ'ল; কিন্তু তেওঁলোকৰ পৰস্পৰৰ আকৰ্ষণৰ
ফলত তাল ভঙ্গ হ'ল । ইয়াতে মহাদেৱ কোপিত হৈ শাপ দিলে যে
তহঁতে এতিয়াও মানুহৰ প্ৰবৃত্তি বোৰৰ হাত এৰাব পৰা নাই গতিকে
আকৌ তহঁতে পৃথিবীত জন্ম লভি লাগিব । এই অভিশাপৰ
কথা জানিব পাৰি তেওঁলোকে অজ্ঞান কৃত অপৰাধৰ বাবে বৰকৈ
ক্ষমা খুজিবলৈ ধৰিলে । অন্তত সিহঁতৰ কাকুতি
সন্তুষ্ট হৈ মহাদেৱে কলে,— “অভিশাপ বিফলে নাযায় ।
তহঁত যেতিয়াই নিজ কু কাৰ্য্যৰ বাবে অনুতপ্ত হৈছ, তহঁত
চিৰদিন এইদৰে জীয়াতু ভুগিব নালাগে । ছয়োৰো বিয়াৰ

এবছৰৰ পিছত এবছৰ কাল অতি দুখত কটাব লাগিব; আনকি
 দুয়োৰে বিবহত দুয়ো প্ৰাণ এবিবলৈ সাজু হ'ব। তাৰ পিছত
 দুয়োৰে আকৌ মিলন হ'ব আৰু সুখেৰে বাৰ বছৰ কাল বাজহ
 কৰি সৰ্গলৈ ঘূৰি আহিব পাৰিব।”

এই দেৱ-অভিশাপৰ বাবেহে চন্দ্রকেতু আৰু কামকলাৰ
 জন্ম ।

—শেষ—

শুকপদ

চি